

Kupus.net
18-08-2009

Ivan Kralj

Oštri udarci tupih pera

„Srbini pišao po crkvi Sv. Dominika u Zadru.“ Neobično, takav je, jamačno tržišno uzbudljiv, naslov (zasad) mimoišao medijske objave koje su popratile ili će tek popratiti premijernu izvedbu trodijelne predstave slovenske skupine Via Negativa „Via Nova“ na završetku festivala suvremenog kazališta Zadar snova, 14. kolovoza 2009. Ili možda još bolje: „Slovenac Bojan natjerao Srbina Kristiana da se pomokri po svetom tlu hrvatske crkve“. U gradu poznatom po svom domoljublju i crkvoljublju, koje se ljupko ujedinjuje u jumbo-plakatu zagrljenog haškog i rajskog podstanara (general Ante Gotovina i papa Ivan Pavao II.), predstava kakvu nudi Via Negativa priziva peticije udovica domovinskog rata, demonstracije s križevima, onim istim koje Mesić želi izbaciti iz javnih institucija, pobunu protiv bogohulja, hrvatohulja i općenito vražjih posala koje zadarski festival sad već trinast godina potpomaže (između ostalog, i zadarskim gradskim novcem). Ipak, takav radikalni odgovor na podražaj izostaje – možda i stoga što medijska pažnja, čak i u sezoni visoke konzumacije srdela i kiselih krastavaca, kasni, dolazi post festum.

Trebao je doći završni dan Zadra snova, pa da se na festivalskom akreditacijskom pultu pojavi veća hrpica novinara proširenih nozdrva, uvjereni da Via Negativa može smrditi na vijest. I smrdilo je. Matematičkim rječnikom Ivica Neveščanina, novinara Slobodne Dalmacije koji je 2007. godine slovensko gostovanje popratio tekstom „Jeza u Zadru: Hrvat i Srbini na sceni se izrezali noževima“, mogli bismo sumirati sljedeće: jedna osviještena osoba (sam novinar koji je autoironično (?) pristao sudjelovati u trećem fragmentu predstave kao razgovaratelj s umjetnikom), decilitar ljudske mokraće, četiri novčanice u anusu i deseci šokiranih novinara, rezime je predstave „Via Nova“ glumačke skupine Via Negativa koja je u petak premijerno izvedena na 13. Međunarodnom festivalu suvremenog kazališta Zadar snova. Nesvješćaninov... Odnosno, Neveščaninov diskurs (oprostite, čovjek ima neobično zgodno prezime) možda je prije dvije godine, kad je pisao o „jednoj onesviještenoj osobi, decilitru ljudske krvi, četiri kirurška ‘punta’ i desecima šokiranih gledatelja“, bio jedan od zaslužnijih elemenata (a svaka ideja mora se zaslužiti, čuli smo u predavanju o umjetniku) da se Via Negativa prihvati upravo re-cikličke metode primjene performerskog materijala. „Via Nova“ reprizira i iznova kontekstualizira performanse po kojima je ova skupina proteklih godina postala poznata široj javnosti, dovodeći u fokus paradoksalnost kreacije novog kao

preduvjeta suvremene umjetnosti. Stoga u novoj zadarskoj premijeri gledamo „novu“ Marinu Abramović, „novu“ igru s noževima, „novo“ uriniranje na sceni, „novi“ ples s petokrakom zalijepljenom za penis, „novo“ zalijevanje stabla u ustima umjetnika, pa na koncu i ne manje važno – „novog“ Ivicu Neveščanina.

Upravo je medijska (ne)pažnja, pri čemu je u sceni „Razgovor s umjetnikom“ novinaru-glumcu Neveščaninu nametnut (podmetnut?) diskurs mislećeg Branimira Bilića, visoko intelektualiziran govor koji se razmeće citatima (od Foucalta do Webera) i duboko analitičkim pitanjima koja su sama sebi odgovor (opservacije o „temeljitoj oslabljenosti potencialnosti radikalne potrošnje“, „konvencionalnim dispozitivima reprezentacije“ ili o „glumcu koji proizvodi komunikaciju sa sredstvima komunikacije“), kritička točka na kojoj redatelj Bojan Jablanovec temelji nešto što bih nazvao politikom pojašnjenja. Teoretizirajućem govoru Neveščanina (koji je zapravo čitan s papira, čak i u onim trenucima kad glumi spontanost konverzacije u kafiću, čime je dodatno naglašen re-citatni i prilično masturbacijski akcent u medijskom odnosu prema sebi i drugima) kontrapunktirana je praktička nastava u izvedbi Kristiana Al Droubija koji umjesto verbalne re-akcije radije nudi performersku akciju, pojednostavljujući sukus svojih odgovora na pokušaje destrukcije prema vlastitom tijelu, radnoj knjižici ili novcu, u društvu koje vrijednost ionako pridaje isključivo robi. Ta nije li set noževa kojima si Al Droubi i Kadin napadaju prste, u akcijskoj prodaji za 129,99 kuna na svakoj boljoj lokalnoj televiziji?

Reaktualizacija tog medijsko-stvarnosnog kontinuuma koji tematizira „Via Nova“ nije stoga moguća bez da pozornost obratimo i na sam medij. On je u završnom dijelu („Razgovor s umjetnikom“) prisutan kroz bilicizaciju i blesimetrizaciju ne-razgovornog jezika talking-heada, u središnjem dijelu („Igra s čačkalicama“) on se manifestira kao odbačen papir, otpadni materijal s kojeg viču senzacionalističke medijske konstrukcije dok ih glumac Boris Kadin čita podsjećajući na bivše kontekste u kojima su predstavljani njihovi performansi, dok je prvi dio („Što mi je rekao Joseph Beuys dok sam mrtav ležao u njegovom naručju“) više uvodno predavanje o bitku umjetnika, nužno građenje podloge za razlučivanje kreacije i rekreacije. Nakon što je Kadin, s ucrtanom Rubikovom kockom na majici, u početnoj sceni prislonio oštricu noža na zapešće, izgradivši scensku napetost, a potom prasnuvši u smijeh nad tim poigravanjem s glađu publike i medija, presvukao se u čistu bijelu košulju, a na glavu navukao jutenu vreću oblikovanu kao lice zeca. Ultimativno pitanje: kako umjetnik može doći do „važnih“ enciklopedija suvremene umjetnosti, ili bolje – kako uvrštenje u iste može poći za rukom umjetniku Via Negative?

Dok je zeko držao predavanje, neki su u publici sjedili na svojim ljudskim ušima, a potom, u „Igru s čačkalicama“, i na očima. To saznamo dakako poslije, zahvaljujući internetskim tražilicama. S obzirom da je, rekoh, neodvojivo performersko revidiranje medija bez medijskog revidiranja performansa, iznimno je važno pogledati što je iz nove prilike za

popravak naučio medijski dio publike. Isti dan kad je napisala članak „Požar na zadarskom balkonu bez veće materijalne štete“, Večernjakova novinarka Stela Filipi objavila je i tekst „Golotinja i uriniranje pred kazališnom publikom“. Ona, za koju google tražilica kaže da piše o lopovima koji kradu pršute, o provalnicima koji odnose riblje konzerve, o otimaču ženskih torbica ili pijanom Zadrani koji se skida do pojasa i vrijeđa goste, o nepokretnoj ženi koja je izgorjela u požaru obiteljske kuće ili, da ne bude sve tako crno, o zadarskom ribaru koji je ulovio morsku lisicu od 107 kilograma, poslana je na kazališnu premijeru koja je mirisala na krv. I nanjušila ju je. Bio je to pravi, krunski zadatak.

„Kada se jedan od glavnih glumaca slovenske skupine „Via negativa“ skinuo do gola na sceni, sve je ukazivalo na egzibicionizam, no kada se još i pomokrio, publika je ostala zgranuta“, analitički je primijetila novinarka istodobno motreći i reakcije publike i ples malog piše na pozornici. Pravilo dvije strane – prvo pravilo novinarske objektivnosti. Podsjetila je i da im to nije bilo prvi put – prije dvije su se godine, kaže, Srbin i Hrvat „rezali po prstima u igri s noževima dok je krv prštala na sve strane“. Ove godine „na sve strane“ prštala je pišalina, no čini se da novinarku crne kronike, uz sva moja pogrešna uvjerenja, i nije tako teško šokirati. Poslušajmo ipak Jasena Boku, u predstavi citiranog kritičara koji je Neveščaninovu tekstu prije dvije godine dao „kontekst“, pozivajući se na prakse drugih izvedbenih korištenja tjelesnih fluida: „Kad lokva krvi pod njegovim nogama dosegne impresivne razmjere, Franko B. se zbog gubitka krvi ruši na pod. U pauzi umjetnik dobiva infuziju kako bi u drugom dijelu predstave opet mogao krvariti do mile volje. „Četri punta“ Via Negative u ovom se kontekstu doimaju zaista kao dječja posjekotina i predstava za najmlađi uzrast.“

Na jednoj strani, dakle, imamo šokiranu novinarku crne kronike, koju ni prediskustvo „štrcanja krvi na sve strane“ (zvuči kao da je zbog performansa „Ne kao ja“ čak iz Zagreba morala biti dopremljena pošiljka transfuzijske krvi, što je dobro znati kad sljedeći put budete neoprezno rezali luk) nije priviknulo na šok, a na drugoj strani o „ne osobito sablaznoj“ pišalini na HNK i „dječjim posjekotinama“ kirurški secira oguglali kazališni kritičar, lijan koji je bio na Eurokazu i sve to, i kojem nikad dosta. Što ga ne sprečava da svojom karticom i pol teksta (sic!) kritizira višak medijske pažnje za taj, naravno, nimalo važan nedogađaj. Možda je ovdje poučnije citirati Neveščanina, onog starog, koji je u svojoj nevijesti zapisao: „Teško je reći što je bilo jezivije: gledati kako se bez glasa i trzaja ubadaju ili slušati ritam tupih udaraca oštrice u drveni stol.“

Jablanovec, Kadin i Al Droubi, uz nemalu marionetsku pomoć Neveščanina, novom predstavom uspijevaju ukazati na paradokse medijskih i umjetničkih diktata, pokazujući da ništa ne može iscrpiti patološku medijsku potrebu da svisoka reagira na navodno niske strasti, a istodobno ne prepoznaje ikakvu potrebu da ikako tretira umjetnost kao područje političkog bunta. Možete ih hraniti hrskavim brusketama premazanim rajčicama, mozzarellom i spermom, ali zalogaj u ustima publike koja na umjetnost gleda kao na egzibiciju nikad neće

biti adekvatno začinjjen. U zemlji u kojoj svećenici svakodnevno po crkvama piju Kristovu krv, urin na radnoj knjižici, krv na nacionalnoj oštrici i novac u anusu plesača labuđeg jezera ne mogu poprimiti jednako simbolična značenja, čak i kad se to događa također u crkvenom prostoru, dakle mjestu gotovo posvećenom simboličkom imperativu povjerenja. O tom paradoksu nije suvišno raspravljati, jer nije teško primijetiti da je jalov posao staviti maslinovu grančicu između umjetničkog i medijskog svijeta. Čak i kad je riječ o cijelom maslinovom stablu umetnutom u umjetnikova usta (dakle, prostor artikulacije), pomirenje i pokora nisu garantirani produkt – voda kojom bi se stablo imalo zalijevati vrlo brzo presuši. Možda je baš zato rad na recikliranju vlastite umjetničke produkcije kulminativan uspjeh cjelokupnog dosadašnjeg opusa Via Negative.